

УДК 352.07.075.51(477.83-25)"15"(092)

Назарій ЛЕВУС

ЛЬВІВСЬКИЙ СИНДИК ПАВЛО ЩЕРБИЧ*

Відкривається одна з маловідомих сторінок історії Львова про міську канцелярію кінця XIV – початок XVI ст. і долю львівського писаря і синдика Павла Щербича в час його урядування в канцелярії міста протягом 1576 – 1583 рр. Зроблено спробу подати просопографічний портрет писаря на основі неопублікованих джерел і загальновідомих фактів про міське життя писарів Львова XIV – початку XVI ст.

Ключові слова: міська канцелярія, синдик, писар, Павло Щербич, Львів.

Кожне середньовічне місто за своєю суттю було унікальним явищем, саме у містах, більшою чи меншою мірою, творилося середньовіччя. Міста були осідком купців і ремісників, королів і служителів культу. Міста були центрами торгівлі, багатства і розвитку. Саме у містах виникли перші університети. З початком XII ст. у Західній Європі, найперше в німецьких землях, починає поширюватися так зване магдебурзьке право, яке дозволяло місту звільнитися від влади феодала, короля чи єпископа. Неодмінною умовою існування міста на магдебурзькому праві були його органи самоуправління. Найважливішим органом управління міста був магістрат, який складався з ради і лави, що відповідно виконували адміністративні і судові функції. Водночас при створенні ради раніше чи пізніше формувалася така установа, як міська канцелярія, яка записувала найважливіші ухвали і настанови магістрату міста, що потім стали основою різних категорій міських книг. Неодмінною умовою існування канцелярії як окремої структури при раді була наявність писаря, головної особи і керівника канцелярії. Поступово з розширенням функцій ради міста

* Науковий керівник – к.і.н. Тетяна Гошко, доцент кафедри класичних, візантійських і середньовічних студій УКУ.

зростали і функції канцелярії, до її обов'язків входили вже не тільки записи до міських книг, але й інші функції: представництво інтересів міста ззовні, ведення архіву, видача копій різних документів, ведення копіаріїв (створення копій важливих документів) і т. д.

Цікавою була історія львівської канцелярії, яка пройшла довгий шлях розвитку протягом другої половини XIV-XVI ст. Спершу канцелярія існувала як цілісна установа і обслуговувала і раду, і лаву міста. В 1576 р. відбувається поділ канцелярії на раецьку і лавничу. Це свідчило про те, що писар не міг виконувати обов'язки, які на нього покладалися одноосібно, та й функції ради та лави із зростанням міста і його розширенням збільшувалися. Остаточна кристалізація канцелярії як повноцінної структури з усіма її підрозділами відбулася на початку XVII ст., коли була створена канцелярія лонгерії, або економічна канцелярія, до обов'язків якої входило ведення записів щотижневих видатків і прибутків міської каси, подання звітів про використані кошти і т. д.¹

Як уже зазначалося, канцелярія не могла існувати без писаря. Одним із найяскравіших представників цієї професії був Павло Щербич, який зробив блискучу кар'єру нотарія. Саме життя писаря можна поділити на львівський і краківський періоди: перший від часу його перебування на уряді писаря і синдика у Львові (1576-1583 рр.) і другий – краківський (1583-1605 рр.). Окрім цього, П. Щербич був одним із найвизначніших правників Речі Посполитої у XVI ст. Його переклади «Speculum Saxonium» («Саксонське зеркало») і «Ius municipale» («Міське право») стали важливим джерелом магдебурзького права для багатьох тодішніх правників, юристів, писарів. Загалом ця людина належала до так званої середньовічної «міської інтелігенції», яка заробляла собі на прожиття не мечем і щитом, а пером і розумом². Павло народився у 1552 році у Кракові і походив із старої міщанської родини Щербичів, яка здобула нобі-

¹ Петришак Б. Міські писарі Львова другої половини XIV-XVI ст.: просопографічне дослідження / Б. Петришак. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Львів, 2010. – С. 132.

² Szczerbic P. Ius municipale, to jest prawo miejskie majdeburskie nowo z łacinskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone / Paweł Szczerbic / Wydał Grzegorz M. Kowalski. Krakow, 2011. – S. 9; Петришак Б. Міські писарі Львова... – С. 305.

літет і отримала герб Ружа* (дод. 1). Батько робив паси чи канати, можливо належав до якогось цеху. Після закінчення середньої школи у своєму місті Павло Щербич навчався у Краківському університеті впродовж 1565–1566 рр³. В академії мав власних патронів Мартина Фоза** і Миколая Фірлея***, які піклувалися про нього, і напевно саме з їхньою допомогою він згодом виїхав навчатися за кордон, де в одному з європейських університетів вивчав право⁴. Після повернення замешкав при дворі Миколая Фірлея⁵.

У березні 1577 року Павло Щербич прибув до Львова на запрошення тодішнього писаря Станіслава Ансеріна та лавничого писаря Войцеха Острожа для того, щоб зайняти посаду писаря міського суду (*iudicii civitatis*)⁶. На дорогу йому було виділено 10 злотих⁷. Але виникає питання: чому цю особу було запрошено на посаду міського писаря? Відповіддю на це може слугувати кілька пояснень. Насамперед, у Львові не існувало власної писарської школи та й взагалі якогось серйозного навчального закладу, який міг би

* Герб Порай (Ружа) – герб шляхетського чеського походження; герб середини Х-ХІ ст. Назва традиційно виводиться від Порая, сина чеського князя Славніка і брата святого Войцеха Славніковича, предка того роду в Польщі. Мав він прибути із свитою Добровки (чеської княгині) і оселитися у Великопольщі. Сини Славніка мали в гербі троянду, кожен іншого кольору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pl.wikipedia.org/wiki/Poraj_\(herb_szlachecki\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/Poraj_(herb_szlachecki)) (востаннє відвідано 8.03.2015).

³ Barych H. Uniwersytet Jagiellonski w zyciu narodu polskiego / Henryk Barycz : Wyd. 2. Zmienone i roszerzone. – Wrocław ; Krakow ; Warszawa ; Gdansk : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1964. S. 453-454.

** Мартин Фоз († 1588) – видатний натураліст і професор медицини Краківського університету, походив із краківської міщанської родини, його батько Йозеф був золотником. Двічі обирався ректором університету, був придворним лікарем Яна Фірлея, а також, міським райцею. (Barycz H. Foz Marcin / Henryk Barycz // *Polski słownik biograficzny* (PSB) Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1990. – Т. 7. – С. 72-73).

*** Миколай Фірлей († 1601) – воевода краківський, посол до сейму, дипломат, син Яна Фірлея, великого коронного маршалка. Неодноразово брав участь у посольствах до Парижа, Відня, Гданська, Риму. Близький співпрацівник канцлера Яна Замойського. Меценат науки і великий жертводавець. Lepszy K. *Firley Mikołaj / Kazimierz Lepszy* // PSB. – S. 12-15).

⁴ Szczerbic P. *Ius municipale*... – S. 10.

⁵ Ibid.

⁶ Центральний державний історичний архів України у Львові (далі ЦДІА України у Львові). – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 712 (Книга реєстрів тижневих видатків міської каси 1572 – 1582 рр.). – Арк. 601.

⁷ Там само. – Арк. 577.

забезпечити магістрат урядниками міської канцелярії. Інше пояснення – сам Павло Щербич міг мати когось знайомого в магістраті Львова, або хтось із патронів порекомендував його на цю посаду. У книзі виборів до міських урядів за 1578 р. Павло Щербич згадується як писар «до судових справ» (*ad iudicior acta*)⁸.

До обов'язків писаря входило:

- ведення протоколів та індуктів (чорнових і чистових варіантів справ);
- присутність при засіданні лавничого суду на чолі з війтом;
- реєстрація у лавничих книгах скарг потерпілих, показів свідків;
- редагування текстів вироків⁹.

До прикладу, про участь П.Щербича у записах протоколів та індуктів свідчать збережені монограми, які він вмістив під заголовком «Формуляри витягів з протоколів засідань львівського лавничого суду» у 1577 р.¹⁰ (дод. 2, 3). Тобто він виконував допоміжні функції у лавничій канцелярії, адже на той час лавничим писарем був Войцех Острож¹¹. За словами Б. Петришак, магістрату на той час був потрібен кращий фахівець у судових справах (адже Щербич мав хорошу освіту, як було сказано вище) або додатковий спеціаліст для ведення справ міста ззовні. Адже в 1570-ті р. синдики міста обиралися не часто, тому писар мав виконувати одночасно дві функції: вів внутрішню документацію міста і був представником інтересів міста ззовні¹². Можна припустити, що Войцех Острож вів внутрішню документацію міста, а Павло Щербич був представником міста назовні і вів різні суперечки, був присутній на сеймах і т. д. На користь такого припущення свідчить активна участь П.Щербича у справах міста за його межами.

Окрім цього, в канцелярії на той час працював допоміжний персонал – підписки, які теж мали певні обов'язки, як і писарі. Серед основних обов'язків підписків були:

- ведення і переписування різноманітних реєстрів;
- переписування актових книг;

⁸ ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 648. – Арк. 59.

⁹ Петришак Б. Міські писарі Львова... – С. 139.

¹⁰ ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 298. – Арк. 1, 225; ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 299. – Арк. 1, 318;

¹¹ Там само. – Арк. 139.

¹² Там само.

- видача різних документів;
- керівництво канцелярією за відсутності писаря¹³.

За час урядування Павла Щербича на посаді міського писаря (1577-1579 рр.) в джерелах трапляються імена кількох підписків, зокрема Анджея Мондровича та Войцеха Гергівського¹⁴. Окрім того, згадується також «vicenotarius» Альберт Х(Г)арагіор, який напевно був або старшим підписком, або заступником писаря на час його відсутності¹⁵.

Зовнішня діяльність Павла Щербича на посаді міського писаря була більш активною. В середині квітня 1577 р. його відправили з протестаціями до Варшави, а протягом цього ж року він взяв участь ще у п'яти посольствах, на що йому було виплачено суму в розмірі 120 польських злотих¹⁶. З приїздом до Львова короля Стефана Баторія в 1578 р. Щербич був змушений виконувати особливі обов'язки – «Спеціальні обов'язки і ласку під час присутності його Королівської величності»¹⁷. За це йому було виділено з міської каси 15 злотих¹⁸. 30 грудня 1578 р. Павло Щербич прибув до Кракова з проханням пояснити прийнятий порядок виборів Колегії 40 мужів у зв'язку з королівським декретом, виданим у Мальборку 22 травня 1577 р.¹⁹. Війт і лавники Кракова пояснили, що порядок виборів має виглядати наступним чином: старші усіх цехів обирають 20 осіб з числа купців, а купці, своєю чергою, 20 осіб із старших цехів²⁰. Отож Павло Щербич у цій ситуації був речником міста і виконував обов'язки не тільки писаря, але й синдика. Протягом наступного року Щербич отримав

¹³ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря» – писар міста Львова Войцех Земницький (1583-1639 рр.) – Львів : Львівське відділення ІУАД ім. М. Грушевського НАН України ; ЦДІА України, 2011. – С. 39.

¹⁴ ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 382. – Арк. 800.

¹⁵ Там само. – Спр. 712. – Арк. 800.

¹⁶ Там само. – Арк. 616.

¹⁷ Цит. за: Петришак Б. Міські писарі Львова... – С. 306.

¹⁸ ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 712. – Арк. 715.

¹⁹ Привілеї міста Львова (XIV-XVIII ст.) / упор. М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. – Львів : Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України ; Львівський національний університет ім. І. Франка, 2010. – С. 387-396.

²⁰ Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233 – 1799 рр. – Київ : Наукова думка, 1972. – С. 339.

15 злотих за успішне виконання своїх обов'язків²¹. Окрім цього, у 1579 році місто уповноважило писаря вести справи міста як в усій Речі Посполитій, так і поза нею²².

Окрім щоденної рутинної роботи Павлу Щербичу вдалося влаштувати своє особисте життя. У «Книзі записів ухвал, скарг, боргових зобов'язань, протоколів зізнань свідків та ін. документів 1574-1579 р.» сказано, що Павло Щербич одружився з львів'янкою Доротеєю²³. На шлюбі були присутні свідки «двоє львівських товаришів» Мартин Кабаль і Альбест²⁴.

Писар проживав у кам'яниці під ратушною вежею²⁵. Зокрема у «Книзі видатків міської каси за 1577-1582 р.» згадується про виплати певних коштів на ремонт кам'яниці, зокрема на дрібний ремонт стін, даху, вікон і т. д.²⁶. А в лютому 1579 р. був зроблений капітальний ремонт кам'яниці з прибудовою ще однієї кімнати²⁷. Подібну ситуацію можна спостерігати з Войцехом Земницьким, який після того, як оселився в Будській кам'яниці, в 1617 р. замінив старі віконні рами на двох поверхах на нові²⁸.

Щодо помешкання і внутрішнього оформлення будинку, то для XVI-XVII ст. внутрішнє оздоблення будинків було майже однаковим. Та й за існуючими джерелами відтворити внутрішній інтер'єр будинку буде досить важко. Житлові кімнати містилися як на першому, так і на другому поверсі. Окрім кімнат з піччю і камином мабуть були ще кухня, комора і вбиральня²⁹. Очевидно, в кам'яниці мали би бути столи (для прийому їжі і стіл, де працював Щербич), скрині (де зберігалися найцінніші документи та речі) і шафи (де зберігався одяг)³⁰. На жаль, з джерел не відомо, чи в Доротеї були діти, тому ми не можемо стверджувати, що в будинку була колиска. Окрім цього, напевно, що в будинку писаря була невеличка бібліотека з книг на різноманітну тематику. Можна

²¹ Петришак Б. Міські писарі Львова... – С. 306.

²² ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 855-856.

²³ ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 712. – Арк. 800.

²⁴ Там само.

²⁵ Петришак Б. Міські писарі Львова... – С. 306.

²⁶ ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 712. – Арк. 587, 629, 631.

²⁷ Там само. – Арк. 742-743.

²⁸ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря»... – С. 63.

²⁹ Там само. – С. 63.

³⁰ Там само.

припустити, що більшість бібліотеки складалася з книжок, які стосувалися римського права і судового права взагалі. Можливо, в бібліотеці Щербича навіть були оригінали «Ius municipalae» і «Spiculum Saxorum». Однак ця гіпотеза потребує перевірки.

Цікавим питанням є харчування тогочасного міщанина. Воно в ранньомодерний час було досить монотонним. В основі раціону була велика кількість злакових (вівсяна, пшоняна каші; чорний, житній, та білий хліб), молочних виробів (різноманітні сири, молоко) та невелика кількість м'яса³¹. Причиною малого споживання м'яса були регулярні пости (Великий піст, Адвент, пости перед великими святами, а також середа і п'ятниця). Тому замість м'яса вживали багато риби (щука, окунь, карась) і страви з неї, різноманітні запіканки з хліба та риби. Раціон харчування також залежав від становища в суспільстві і пір року, тобто від сезонного дозрівання тих чи інших продуктів. Багатші міщани могли дозволити собі і білий хліб³², і різноманітну гаму східних спецій (імбир, мигдаль, чорний перець, шафран, кориця, мускатний горіх)³³, якими приправляли страви у велетенських кількостях. Прянощі були ознакою розкоші, яка відділяла бідне населення від багатшого. Також вони дурманили уяву міщанина, адже були привезені із чарівного і загадкового Сходу, який часто ототожнювали з Раєм³⁴.

Писар отримував плату за свою роботу чотири рази на рік (по-квартально), а саме: в середу «Цінерум» (середа перед першим тижнем Великого посту), на свято П'ятдесятниці, Воздвиження Чесного Хреста (14 вересня) та св. Лючії (13 грудня)³⁵. Зокрема в своїй хроніці Денис Зубрицький повідомляє, що у 1576 р. лавничий і раецький писарі отримували 15 злотих на квартал³⁶. Таким чином, щорічна плата писаря становила близько 60 зл. Взагалі сам Павло Щербич був одним із найбагатших представників своєї професії. Про це може свідчити той факт, що він позичив Миколаю Данаксі 283 зл.,

³¹ Albala K. Food in Early Modern Europe. Greenwood press / K. Albala – London : Greenwood Press, 2003. – P. XIV.

³² Ibid. – P. 22.

³³ Шивельбуш В. Смаки раю. Соціальна історія прянощів, збудників та дурманів / В. Шивельбуш ; Пер. з нім. Ю. Прохаська. – Київ : Критика, 2007. – С. 12.

³⁴ Там само. – С. 16-18.

³⁵ Петришак Б. Міські писарі Львова... – С. 141.

³⁶ Зубрицький Д. Хроніка міста Львова / Д. Зубрицький ; пер. з пол. І. Сварника ; комент. М. Капраля. – Львів : Центр Європи, 2002. – С. 180.

що на той час було немалою сумою³⁷. І сам писар, як ми бачимо з того, що Павло позичив у свого батька 600 зл., походив не з бідної сім'ї³⁸. Цікавим є той факт, що при відсутності писаря в місті, його жінці виплачувалася грошова компенсація, яка було рівною тижневому заробітку писаря при його перебуванні на уряді. Так, Доротія у 1579 р., під час відсутності свого чоловіка, який перебував на сеймі у Варшаві, вимагала виплатити їй грошову компенсацію, яка аргументувалася відсутністю чоловіка. Їй було виплачено 9 зл. і 15 гр.³⁹. Подібні паралелі можна провести з дружиною Войцеха Земницького, Анною, яка також при тривалому відрадженому чоловіка отримувала матеріальні відшкодування⁴⁰. В тому ж таки році польський король Стефан Баторій надає Павлу Щербичу глейт на один рік, але однак з умовою участі при потребі в судах⁴¹.

Більш відомий Павло Щербич як синдик. Він офіційно посідав цей уряд з 1580 по 1581 рр.⁴² До обов'язків синдика входило дбати про права міста (тобто бути представником міста ззовні), піклуватися про сиріт і бідних міщан, вести кореспонденцію з різними особами щодо справ міста⁴³. За словами Б. Петришак, Павлу Щербичу було надано права користуватися службовим помешканням і призначено платню в розмірі 100 зл. Обиралися синдики щороку 22 лютого, в день катедри св. Петра. Синдик мешкав у приміщенні писаря (тому Щербичу не потрібно було навіть переїжджати)⁴⁴. В 1580 р. спеціальною постановою рада міста розрізнила обов'язки писаря і синдика, адже до цього одна особа могла посідати два уряди одночасно⁴⁵. Ця постанова

³⁷ ЦДДА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 1318-1319.

³⁸ Там само. – Арк. 1372-1374.

³⁹ Там само. – Спр. 712. – Арк. 712.

⁴⁰ Петришак Б. «Лицар пера і каламаря»... – С. 46.

⁴¹ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi śp. Aleksandra hr. Stadnickiego / wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego. – Lwów : skl. gł. w księg. Seyfartha i Czajkowskiego, 1884. – Т. 10. – S. 136.

⁴² Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa w XIII-XVIII wieku / M. Kapral. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008. – S. 411.

⁴³ Капраль М. М. Функціонування органів влади Львова у XIII-XVIII ст. (нарис історії інститутів магдебурзького права) / М. М. Капраль // УІЖ. – Київ, 2006. – № 5. – С. 125.

⁴⁴ Там само.

⁴⁵ ЦДДА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 712. – Арк. 826-827.

свідчила про процес диференціації різних установ канцелярії і поділу її функцій, хоча посаду синдика не можна зараховувати до канцелярського середовища. Яскравим прикладом виконання обов'язків Павла Щербича – синдика є «Лист львівських цехмайстрів різників до депутата міста Львова Щербича у Варшаві із скаргою на львівського старосту за обмеження їх прав», від 27 лютого 1580 року⁴⁶ (дод. 4). Лист написаний на одному аркуші старопольською мовою. На звороті листа є печатка із зображенням голови бика і написом «CARNIFIC[C]UM», а далі напис, який неможливо прочитати. Можливе продовження «DELEMBURG» чи «DELEMBURGESIUM», що означає «львівських», мабуть йшлося про львівських м'ясників. На початку мало би бути слово «SIGILLUM» (що перекладається як «печатка»), але воно відсутнє. Лист складається з вступної частини (привітання), далі йде основна частина і завершення. В листі львівські цехмайстри просять Павла Щербича, який тоді перебував у Варшаві, взяти повторно декрет короля в справі проти євреїв, яких тоді підтримував львівський староста.

Але найвизначніший внесок в історію Павло Щербич зробив як правник. Саме у Львові він завершив багаторічну роботу (11 років) над двома найважливішими працями про міське право, точніше, право магдебурзьке) «Саксонське зеркало, або саксонське й магдебурзьке право за алфавітом з латинських і німецьких взірців зібране й польською мовою перекладене» та «Ius municipale, тобто магдебурзьке міське право наново з латинської і німецької польською мовою уважно і правильно перекладене», переклавши їх польською з латинської і німецької мов⁴⁷. Праці були видані у 1581 р⁴⁸. В історіографії немає чіткої думки щодо того, чи праці були видані у власній друкарні Щербича, чи в якійсь іншій. Вірогідніше виглядає, що Павло Щербич був тільки організатором друку і не мав власної друкарні⁴⁹. Видання праці

⁴⁶ ЦДІА України у Львові. – Ф. 132. – Оп. 1. – Спр. 1196. – Арк. 1.

⁴⁷ Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII ст.) / Т. Гошко. – Львів : Афіша, 2002. – С. 93.

⁴⁸ Там само.

⁴⁹ Семенюк Д. Львівське видання книги магдебурзького права 1581 р. / Д. Семенюк // Львівський історичний музей. Наукові записки. Вип. VII. – Львів, 1998. – С. 105.

також не було б можливим без підтримки одного з покровителів Щербича, Яна Замойського, про якого він згадує на першій сторінці своєї праці⁵⁰. Не забув Павло Щербич і про львівських райців, подарувавши їм по одному із примірників «*Ius municipale*» та «*Speculum Saxonium*», за що ті його обдарували 23 зл. і 10 гр⁵¹. Відомо, що примірники зберігалися у досить доброму стані до 1928 р.⁵² Львівська дослідниця Дарія Семенюк стверджує, що в колекції стародруків львівського історичного музею зберігається одне із вищезгаданих видань «*Ius municipale*»⁵³. Натомість Тетяна Гошко зазначає, що «немає достатніх даних для того, щоб чітко простежити, як і звідки ця пам'ятка потрапила до збірки Львівського історичного музею»⁵⁴.

Зустрічаючись безпосередньо на своєму уряді синдика і писаря з різними судовими тяганинами, суперечками і т. д., Павло Щербич безперечно стикався із «*Speculum Saxonium*» та «*Ius municipale*». Сам писар прекрасно володів латинською, польською, напевно, що німецькою та італійською мовами, тому для нього, мабуть, не було проблемою користуватися цими працями в оригіналі (мається на увазі – латинською і німецькою мовами). Але не всі урядники Речі Посполитої так добре володіли латиною і німецькою, тому Щербич вирішив перекласти «Саксонське зеркало» і «Право муніципальне» польською мовою і зробити їх загальнодоступними для ширшого кола читачів.

Окрім цих праць Павло Щербич також опублікував «Збірник всіх статутів і конституцій Польського Королівства» (1604), що складається з шести частин компендіуму приписів польського державного і судового права, а також зробив переклад «Політики» Юста Ліпсія, а пізніше його ж «Державної політики» 1595 р.

У січні 1583 р. Павло Щербич переїхав до Кракова, де зайняв посаду декретового писаря, а згодом королівського секретаря⁵⁵. На цьому і завершується львівський період в житті Павла Щербича. Саме Львів і праця в канцелярії та на посаді львівсько-

⁵⁰ Szczerbic P. *Ius municipale*... – S. 1.

⁵¹ ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 712. – Арк. 953.

⁵² Цит. за: Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права... – С. 94.

⁵³ Семенюк Д. Львівське видання... – С. 106.

⁵⁴ Гошко Т. Нариси з історії... – С. 94.

⁵⁵ Семенюк Д. Львівське видання... – С. 106.

го синдика стала стартом у його кар'єрі, яка стрімко розвивалася і продовжилася в Кракові. Про те, що Щербич дійсно займав посаду декретового писаря, свідчать його підписи під важливими документами, а саме «Затвердження Стефаном Баторієм 16 виданих ним декретів у спірних справах між райцями Львова та старостою Миколою Гербуртом» 28 січня 1585 р., де наприкінці документа ми знаходимо напис «Павло Щербич рішенням його королівської милості, писар (нотарій)»⁵⁶. Також його підпис є під документом, в якому «Сигізмунд III підтверджує і повністю повторює пред'явлені йому райцею Станіславом Шольцом ...», де зазначено «P. Sczerbiciz subscripsit»⁵⁷. Таким чином, Павло Щербич був писарем при двох королях – Стефані Баторії та Сигізмунді III. Окрім цього Щербич, як один із найкращих правників Речі Посполитої, був членом комісії з внесення змін до Литовського статуту⁵⁸. За добру службу в 1585 р. Павло Щербич отримав від польського короля Стефана Баторія, за сприяння Яна Замойського (патрона і покровителя Щербича), шляхетство, тобто був нобілітований⁵⁹. Під кінець життя Павло Щербич одягнув священничу рясу і став настоятелем Сандомирської парафії, а згодом варшавським каноніком. У віці 57 років Павло Щербич помер і був похований у Домініканському костелі міста Кракова⁶⁰.

Так ми підійшли до головного питання нашої роботи: доля львівського синдика Павла Щербича – типовий приклад чи унікальний випадок? Насправді однозначної відповіді, очевидно, не зможе дати ніхто. Чому? Тому що, з одного боку, це унікальний випадок, а з іншого – типовий. Так, Павло Щербич був простим писарем, який, як і інші, виконував свої обов'язки, а саме:

- дбав про нормальне функціонування канцелярії: а) вів книги протоколів та індиктів; б) дбав про набір підписків; в) вів кореспонденцію з іншими особами; г) дбав про архів канцелярії; ґ) реєстрував у лавничих книгах покази свідків і скарги потерпілих;
- представляв інтереси міста на сеймах і в різних справах, які доручало йому місто.

⁵⁶ Каталог пергаментних документів... – С. 345-348.

⁵⁷ Там само. – С. 357.

⁵⁸ Петришак Б. Миські писарі... – С. 310.

⁵⁹ Семенюк Д. Львівське видання... – С.105.

⁶⁰ Там само. – С. 106.

З іншого боку, Павло Щербич належав до «міської інтелігенції», особливого міського прошарку суспільства, яке заробляло собі на життя пером, а не мечем. Ця людина була одним із найвидатніших правників другої половини XVI – початку XVII ст. Саме він видав переклади «*Ius municipale*» та «*Speculum Saxonium*». Звісно, це були не перші переклади «Саксонського зерцала» і «Права муніципального» польською мовою, але це були чи не найпопулярніші праці на руських теренах Речі Посполитої. Особа Павла Щербича водночас звичайна і таємнича. Нез'ясованим залишається питання його священства. Чому така відома людина стала настоятелем Сандомирської парафії, хіба ж ця посада була популярнішою за декретового писаря при дворі?

Ми не можемо сказати, чи була доля Павла Щербича унікальною, чи звичайною. З одного боку, він належав до писарського середовища Львова та Кракова і був типовим канцеляристом. А з іншого – Павло Щербич займався не лише буденними справами і тільки тими, які диктувала йому професія, він був ще й творчою особистістю, яка прагнула щось залишити після себе і не загубитися в канцелярії.

Nazarij LEVUS. Lviv syndic Paul Scherbych

The article opens one of the little-known pages in the history of Lviv, which is the functioning of the municipal chancellery in late XIVth – early XVIth century and the career of scribe and syndic Paul Scherbych in 1576–1583. It seeks to produce a prosopographic portrait of the scribe based both on unpublished sources and generally known facts about the life of municipal clerks in the XIVth – early XVIth centuries.

Keywords: municipal chancellery, syndic, scribe, Paul Scherbych, Lviv.

Стаття надійшла до редакції 9 березня 2015 р.

Додаток 1

Герб Ружа (Rosa, Rosa Alba, Una Rosa), який був наданий родині Щербичів при нобілітації (http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:POL_COA_Poraj.svg)

Додаток 2

(Монограма львівського писаря Павла Щербича)
(ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 298. – С. 272)

Додаток 3

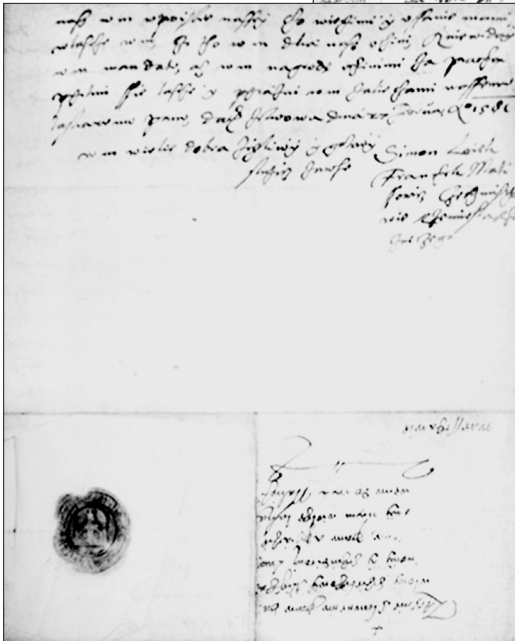
(Монограма львівського писаря Павла Щербича)
(ЦДІА України у Львові. – Ф. 52. – Оп. 2. – Спр. 298. – С. 1, 318)

Додаток 4

Лицева сторона листа

Handwritten text in Latin script, likely a petition or complaint. The text is dense and covers most of the page. At the bottom, there are several names and titles written in a smaller hand:

Simon Barth
 Franciscus Mal
 Jozef Lys
 etc.

Зворот листа

«Лист львівських цехмайстрів різників до депутата міста Львова Щербича у Варшаві зі скаргою на львівського старосту за обмеження їх прав», 27 лютого 1580 р. (ЦДІА України у Львові. – Ф. 132. – Оп. 1. – Спр. 1196. – Арк. 1)